

Nordisk Toldforening.

(Korrespondance fra Kristiania.)

Hr. Redaktør!

Da De til Deres ærede Tidsskrift anmodede mig om et Bidrag fra min Haand til Behandlingen af Spørgsmaalet om en Udvidelse af Handelssamkvemmet mellem de skandinaviske Riger, var min første Tanke den, at Imødekommelsen af dette Ønske vilde være, hvad man kalder at bringe Ugler til Athen. Thi i intet af de skandinaviske Lande er for Tiden hint Spørgsmaal undergivet en saa indgaaende og alsidig Drøftelse som i Danmark. Og jeg kunde i Sandhed ikke haabe at kunne yde noget nyt og vægtigt Bidrag til Problemets Løsning.

Efter nærmere Overvejelse har jeg imidlertid tænkt mig, at nogle Bemærkninger om Sagens Stilling set fra norsk Synspunkt og om Udsigterne for en almindeligere Tilslutning til Tanken her hos os netop kunde have nogen Interesse for danske Læsere, fordi man fra norsk Side hidtil væsentlig har spillet den tavse Tilskuers og Tilhørers Rolle. Man skulde jo være tre om det, og det er da af Vigtighed, baade at hver af de tre Parter

Nordisk Toldforening.

(Korrespondance fra Kristiania.)

Hr. Redaktør!

Da De til Deres ærede Tidsskrift anmodede mig om et Bidrag fra min Haand til Behandlingen af Spørgsmaalet om en Udvidelse af Handelssamkvemmet mellem de skandinaviske Riger, var min første Tanke den, at Imødekommelsen af dette Ønske vilde være, hvad man kalder at bringe Ugler til Athen. Thi i intet af de skandinaviske Lande er for Tiden hint Spørgsmaal undergivet en saa indgaaende og alsidig Drøftelse som i Danmark. Og jeg kunde i Sandhed ikke haabe at kunne yde noget nyt og vægtigt Bidrag til Problemets Løsning.

Efter nærmere Overvejelse har jeg imidlertid tænkt mig, at nogle Bemærkninger om Sagens Stilling set fra norsk Synspunkt og om Udsigterne for en almindeligere Tilslutning til Tanken her hos os netop kunde have nogen Interesse for danske Læsere, fordi man fra norsk Side hidtil væsentlig har spillet den tavse Tilskuers og Tilhørers Rolle. Man skulde jo være tre om det, og det er da af Vigtighed, baade at hver af de tre Parter

kommer til en saavidt muligt sikker Opfatning af Spørgsmaalets Betydning for dem. og at man gensidigen har Rede paa hinandens Stemning.

Hos Svenskerne synes Tanken om en nordisk Toldforening eller en Ordning i Retning deraf først at have vundet en stærkere Anklang. De nationaløkonomiske Møder i Göteborg i 1863 og i Stockholm i 1866 stillede sig saaledes mere sympatetisk til Tanken end Mødet i København i 1872. Og paa det for Spørgsmaalets alvorlige Drøftelse grundlæggende Møde i Malmø i 1881 ydedes visselig Tanken en særdeles værdifuld Støtte af de danske Talere, Professorerne Scharling og Falbe-Hansen, Grosserer Hage og Etatsraad Tietgen; men den største Del af Diskussionen optoges af de svenske Deltagere, blandt hvilke Præsident Wærn i et ypperligt Indledningsforedrag samt Professor Nathorst, Generaldirektør Bennich, Grosserer L. O. Smith og Generalmajor Björnstjerna, gav Tanken om en Lettelse af Handelssamkvemmet mellem de tre Riger og en Udvikling henimod en fuldstændig Fjernelse af Toldgrænserne dem imellem sin Tilslutning.

Derimod kan man næppe tage Fejl af, at Stemningen i Sverig for Tiden er adskilligt køligere, og jeg har mine stille Tvivl, om man i 1888 fra svensk Side vil kunne opnaa Pluralitet for en Resolution gaaende i samme Retning som Malmømodets. Siden dette Møde har for det første Protektionisterne i Sverige faaet Vind i Sejlene. Og ihvorvel visselig en forstandig Protektionisme vel skulde kunne fordøje en Udvidelse af det fælles Marked til at omfatte Danmark, er nu engang Menneskene — og Protektionisterne — ikke saa gode, som de burde være, og det er næppe for dristigt at forud-

sætte, at ialfald de videstgaaende svenske Beskyttelsesmænd vil anse et saadant Hul i Toldmuren som altfor betænkeligt for den Produktion, der skulde skærmes af den.

Hertil kommer den Misstemning, som i de senere Aar har gjort sig gældende ligeoverfor den svensk-norske Mellemrigslov. Visselig lykkedes det at faa denne revideret paa en ialfald foreløbig for begge Lande tilfredsstillende Maade. Men det lader sig ikke miskenne, at der i Sverige er blevet siddende en Del Bitterhed tilbage i Sindene, og at man der finder det betænkeligt at drage endnu et Land ind i en Forbindelse, som man mener i altfor høj Grad har vist sig at rumme en Kilde til Vanskeligheder og Misstemning. Følgen er da, saavidt jeg har kunnet se, bleven, at man i Sverige er tilbøjelig til at vende sig helt bort fra en Mellemrigsordning med Danmark svarende til den norsk-svenske, og i en fuldstændig Toldunion som den tyske »Zollverein« ser den eneste mulige Form for en Sammenlutning i denne Retning. Men dette er efter mit Skøn — hvad jeg nedenfor kommer tilbage til — enstydigt med at henlægge den hele Sag fra den praktiske Virkeligheds til de smukke, men luftige Fremtidsideers Sfære.

Naar der spørges om, hvilken Sympathi der i i Sverige lader sig paaregne for en nordisk Mellemrigsordning (jeg benytter for Kortheds Skyld dette Udtryk for en Ordning nogenlunde svarende til den norsk-svenske) eller Toldforening, maa man overhovedet regne med det visselig ikke lidet udbredte svensk-svenske Parti, hvis Løsen baade politisk og økonomisk er: Sverige for Svenskerne, og som synes at se det for

Landet gavnligste i at trække sig saa meget ind i sin Skal og have saa lidet at bestille med andre som muligt. Tager man tilbørligt Hensyn hertil, skulde det ikke undre mig, om den tilsyneladende stigende Temperatur i Danmark — og muligvis snart en lignende i Norge — kommer til at bevirke en tilsvarende Synkning i Temperaturen i Sverige.

Jeg ser med Forskrækkelse, Hr. Redaktør, at jeg der skulde tale om Norge, hidtil væsentlig har talt om Sverige. Det vil dog maaske holdes mig til Gode i Betragtning af, at Deres Tidsskrift, saavidt jeg har set, ikke har indeholdt nogen Meddelelse fra Sverige om disse Ting, og af, at Tankens Realisation jo vil afhænge af den Sympathi, den formaar at vinde i hvert af de tre Lande, ikke mindst i Sverige, der baade er det folkerigeste og det, hvis geografiske Beliggenhed i højest Grad lader dets Udenrigshandel lægge Vejen over Nabolandene.

Om den norske Opfatning af Toldforenings-Tanken har det til den seneste Tid været vanskeligt at tale af den simple Grund, at offentlige Udtalelser om Spørgsmaalet næsten helt har manglet. Paa det skandinaviske nationaløkonomiske Møde i Gøteborg i 1863 ytrede en norsk Taler, at Bestræbelserne i Norge gik ud paa efter Rubrikerne i Toldtarifen at faa indført Ordet »frit«, og at naar alle Artikler havde faaet dette Tillæg, da var dette den bedste Toldunion. Dette er betegnende for Forholdet mellem da og nu. Dengang var Frihandelsmændene saa ovenpaa, at de kunde stille sig fornemt afvisende til Tanken om en beskeden Udvidelse af Handelsomraadet; nu begynder Beskyttelses-

mændene at rejse Hovedet og finde en saadan Udvidelse betænkelig.

Senere hører man intet til Normændene. Paa det vigtige Møde i Malmø oplod de ikke sin Røst. Samtidig med dette Møde fremkom der imidlertid for første Gang i et officielt Dokument — i saa Henseende har altsaa Norge Prioriteten — en Udtalelse om det ønskelige i at lette Varebyttet med Danmark. Det hedder nemlig i den i 1879 nedsatte Toldkommissions i 1881 afgivne Indstilling, at der af norske Industri-drivende har været klaget over danske Toldafgifter, og at Kommissionen »anser det af Interesse at faa undersøgt, hvorvidt og paa hvilken Maade Norge kunde opnaa Lettelse for Exporten af sine Industriprodukter til det nærliggende Land (Danmark), hvis Marked synes at kunne blive af Betydning for os«. Denne enkeltstaaende Bemærkning har dog ikke formaaet at hendirage den større Almenheds Opmærksomhed paa Spørgsmaalet, og først i den aller seneste Tid har dette i nogen Grad været drøftet dels i Dagpressen, dels paa et Par i Vinter afholdte Diskussionsmøder i den statsøkonomiske Forening og i Kristiania Haandværks- og Industriforening.

Naar jeg da nedenfor i Korthed skal udtale mig om denne vigtige Sag set fra norsk Synspunkt og om den Opfatning deraf, der her hos os gør sig gældende, er det klart, at mine Bemærkninger i det store og hele kommer til at staa for egen Regning. Men jeg har dog ogsaa dels som Indleder af de nævnte Diskussioner, dels gennem Korrespondance og Samtale med Enkeltmænd erhvervet mig saavidt Kendskab til Opinionen,

at jeg tiltror mig i nogen Grad at kunne give Udtryk for denne.

Jeg vil da begynde med at sige, at der næppe er mange i vort Land, som tænker sig en fuldstændig Toldforening, altsaa Ophævelse af Toldgrænserne mellem de tre Lande og fælles Toldpolitik udad som et i en nogenlunde nær Fremtid opnaaeligt Maal for Bestræbelser i denne Retning. Professor *Aschehoug* bemærkede under Diskussionen i den statsøkonomiske Forening, som det forekommer mig med fuld Grund, at en Toldunion uden i Forbindelse med en offensiv-defensiv Alliance vilde være noget ligesaa ukendt som praktisk talt uigennemførligt. Naar man saa dertil erindrer, at den fælles Toldtarif, de fælles Toldintrader og disses Fordeling vilde nødvendiggøre administrative og konstitutionelle Fællesinstitutioner, et »Toldparlament«, Delegationer eller hvad det nu blev, med dertil hørende Regler om konstitutionel Ansvarlighed o. s. v., er man strax langt inde i den politiske »Skandinavisme«. Og hvormeget jeg end personlig nærer og vover at udtale den Overbevisning, at en politisk Forbindelse af dette eller gerne endnu lidt videre Omfang vilde være ligesaa gavnlig for de tre Riger som ufarlig for deres nationale Selvstændighed og Selvudvikling, kan jeg dog ikke være blind for, at det ialfald hos os og for Tiden kun er et ringe Faatal, som mener saa.

Og selv om man vilde og kunde bortse fra denne Spørgsmaalets politiske Baggrund, frembyder dog allerede Sagens rent økonomiske Side Vanskeligheder nok. Jeg tænker ikke her nærmest paa de fælles Toldindtægters Fordeling, skønt jeg ikke misunder de Statsmænd, der i Tilfælde ikke alene skulde tilvejebringe

Enighed herom, men tilfredsstillende tre Nationalforsamlingers rimeligvis højst divergerende Ønsker og Meninger om dette kildne Punkt. Værre vilde det være at faa udjævnet Forskellighederne i de Principer, hvorpaa Toldbeskatningen i de tre Lande for Tiden hviler. Navnlig vilde det her i Norge ikke være let at tilvejebringe de fornødne Statsindtægter, saafremt Tolden paa de store Kasseartikler, Tobak, Sukker og Kaffe skulde bringes ned i Niveau med de tilsvarende danske eller svenske Toldsatser. Nu er der visselig her i Landet dem, der arbejder for en delvis Nedsættelse af Tolden paa de nævnte Artikler. Men heri er kun liden Trøst. Thi disse Bestræbelser gaa Haand i Haand med Arbejdet for Toldforhøjelser og nye Toldpaalæg i beskyttende Øjemed, navnlig for Korn- og Fedevaretold, en Retning, som er alt andet end gunstig for frit Varebytte med Danmark.

Jo mere jeg har arbejdet med denne Sag, desto mere har den Overbevisning rodfæstet sig hos mig, at Vanskelighederne ved Istandbringelse af en fuldstændig Toldforening foreløbig maa anses for uovervindelige. I det hele har da ogsaa Tanken her i Landet nærmest vendt sig mod en Mellemrigslov med Danmark i Lighed med den mellem Norge og Sverige for Tiden bestaaende, altsaa med gensidig Toldfrihed for Varer af national Produktion, men forøvrigt med Bibeholdelse af Toldgrænserne og af hvert Riges fulde Raadighed over sin Toldtarif. Og maa end en saadan Ordning i Sammenligning med en fuldstændig Toldunion i mange Henseender erkendes at fremstille sig som det mindre fuldkomne, er dog Ordningen til Gengæld langt lettere at gennemføre, ligesom en saadan Udvidelse af Markedet

i og for sig frembyder saa væsentlige Fordele, at det nok kan lønne Umagen at arbejde derfor.

Den svensk-norske Mellemrigsordning staar i saa Henseende for den norske Betragtning ikke, som tildels i Sverige, som et afskrækkende, men meget mere som et opmuntrende Exempel. Thi visselig er man heller ikke her blind for de endog meget væsentlige Ulemper, der klæber ved Ordningen, de af fiskale og andre Hensyn nødvendiggjorte omfattende og generende Undtagelser fra Regelen om den gensidige Toldfrihed og Vanskeligheden ved nærmere at begrænse Begrebet national Tilvirkning med den rige Kilde til Misnøje og Rivninger, som dette Begreb indeslutter. Men man mener, at alt dette dog er for lidet at regne i Sammenligning med de betydelige Fordele, som det udvidede Marked medfører for begge Landes Industri. Og man mener at have Erfaringen ikke mindst fra de Par sidste Aar paa sin Side, naar man paastaar, at disse Fordele vejer saa tungt hos indsigtfulde Mænd paa begge Sider af Kjølen, at man trygt kan stole paa, at den norsk-svenske Mellemrigsordning for Fremtiden som hidtil vil gaa sejrrig ud af enhver Konflikt, og at der aldrig for Alvor vil blive Spørgsmaal om at ophæve den.

Denne Udvidelse af Omraadet for det frie Varebytte har fundet sit direkte Udtryk i de to Landes Handelsomsætning. Medens saaledes Sveriges Indførsel fra Norge i den nærmest forud for Mellemrigsloven af 1874 liggende Femaarsperiode alene havde en gennemsnitlig aarlig Værdi af $10\frac{1}{2}$ Mill. Kroner, var dette Beløb i Femaarsperioden 1875—79 trods de nedadgaaende Priser steget til henved 14 Mill. eller med over 33 pCt., og denne Stigning er senere uafbrudt

fortsat, saaledes at den gennemsnitlige Indførselsværdi i Perioden 1881—85 gik op til $20\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Ogsaa Importværdien af de fra Sverige til Norge indførte Varer fremviser efter Mellemrigsloven af 1874 nogen Stigning, der dog først efterhaanden har taget større Fart. Medens saaledes denne Importværdi i Femaarsperioden 1876—80 gennemsnitlig udgjorde ca. 13 Mill. Kr., var den i den følgende Femaarsperiode 1881—85 gaaet op til $17\frac{1}{2}$ Mill. Kr.*) Har saaledes Resultatet for begge Landes Exportindustri været et glædeligt. saa har det ikke mindst været det for den norske. Og den Frygt, der ved Mellemrigslovens Istandbringelse her i Landet gjorde sig gældende for, at Norge skulde ligge under i Konkurrencen med Sverige med sin betydeligere Kapitalstyrke og ældre Industri, har ikke stadfæstet sig.

Der er nu, som antydet, fuld Grund til at tage denne Udvikling som et gunstigt Varsel for en lignende Udvikling paa Grundlag af en eventuel Mellemrigsordning med Danmark.

Hvad særlig Handelsomsætningen mellem Danmark og Norge angaar, har denne i det sidste Tiaar været temmelig stationær, ja, er endog, sammenlignet med Landenes samlede Handelsomsætning, gaaet noget ned. Medens den nemlig i Perioden 1874—78 udgjorde 5,3

*) Den svenske Statistik opstiller som tilsvarende Exportværdier for Perioden

1869—73	Kr. 6,710,000
1875—79	- 6,860,000
1881—85	- 9,840,000:

deraf i Aarene 1884—85 gennemsnitlig over $10\frac{1}{2}$ Million Kroner.

pCt. af Danmarks og 8.7 pCt. af Norges samlede Om-sætning med Udlandet, var disse Procenttal i Perioden 1881—85 sunket til resp. 4.3 og 7.5.

Holder man sig imidlertid ikke udelukkende til de samlede Mængder og Værdier, men undersøger Vare-byttets Art, vil man opdage en temmelig væsentlig For-andring i den heromhandlede Periode.

Navnlig gælder dette vor Export til Danmark. Medens denne saaledes i 70-Aarene beherskedes af nogle faa Artikler, blandt hvilke Sild, Tørfisk og Trællast spillede en Hovedrolle, frembyder Exporten nu et ganske anderledes broget Billede, idet hine Varegrupper har tabt sin dominerende Stilling og en Række andre Ar-tikler, for hvis Vedkommende det i 70-Aarene kun drejede sig om Bagateller, har erobret sig en temmelig fremskudt Plads*). Saa meget mere er en Udvikling af vor Export til Danmark at vente, naar den befriedes fra de danske Toldafgifter, der for Tiden i ikke ringe Grad betynde den. Særlig gælder dette Ansjos, Fyr-stikker, Fajance, Trykpapir, Tran, høvlet Last, Søm og Spiger, Flasker, finere Glasvarer, Maskiner, Metalvarer og Textilartikler. Vilde man nævne Industriegrene, der i første Række skulde kunne vente at finde et Marked i Danmark, naar Tolden bortfalddt, maatte det være vor Textilindustri samt Tilvirkningen af simple Papir-sorter, Lamper og finere Glasvarer. Maskiner og Metal-varer. Ogsaa vor Trællast skulde derved kunne haabe

*) Exempelvis gælder dette om fersk Fisk, Hummer, Vildt, Smør (Margarin), Hermetik, Havre, Øl, Hampe- og Lingarn, Skind, Træmasse, Affaldsmel, Bark, Korkeproppe, Feltspat, Flasker, Staal, Kobber, Søm og Spiger, Støbegods, huggen Sten, Maskiner og Bøger.

at genvinde den Plads paa det danske Marked, som den i Danmark ved lavere Told begunstigede finske Konkurrence nu for en væsentlig Del har berøvet den.

Hvad paa sin Side Danmark skulde kunne vinde ved fri Udførsel af danske Varer til Norge, derom vil man visselig i Danmark selv bedre kunne dømme, end jeg er istand til. Som det stiller sig for os, tænker man sig nærmest som Følgen af en saadan Ordning en forøget Indførsel fra Danmark af Haandværksprodukter (saasom Handsker, Skotøj og Møbler) samt af Uldvarer, Fajance og Porcellæn.

Udsigten til det forøgede Varebytte, der for det exporterende Land danner Gevinstkontoen, er man jo fra visse Hold tilbøjelig til for det importerende Land at opfatte som repræsenterende en tilsvarende Tabskonto for Landets egen Produktion. Hvorledes stiller da vore Protektionister sig til denne Udsigt?

Her maa nu skelnes mellem to skarpt adskilte Grupper af dem, Industri- og Landbrugsprotektionisterne. De første synes ikke at frygte saa meget for en forøget Konkurrence fra Danmark. Dels tænker man sig nemlig, at denne Konkurrence for en væsentlig Del kun vilde fortrænge en lignende fra Tyskland, saaledes at vi med andre Ord i nogen Udstrækning kom til at benytte danske Varer istedetfor tyske. Dette skulde jeg være tilbøjelig til at antage ogsaa vilde gælde Rug- og Hvedemel, om end vor Mølleindustri næppe uden Betænkelighed ligeoverfor Danmark vilde opgive den Beskyttelse, som navnlig Differencen mellem Tolden paa Hvede og paa Hvedemel (resp. 22 Øre og Kr. 1,25 pr. 100 Kilo) nu yder den. Den anden Grund til, at vore Industriprotektionister næppe vil modsætte sig en

Mellemrigsordning med Danmark, er den, at vor Toldtarif for Tiden yder de fleste Industrigrene en saa beskeden Beskyttelse, at Opgivelsen deraf ligeoverfor et enkelt Land vejer mindre end Udsigten til et forøget Exportmarked. Men dette Forhold vilde jo visselig forandres noget, hvis det lykkedes vore Industridrivende at gennemføre sine Krav paa en mere effektiv Toldbeskyttelse.

Paa noget lignende Maade stiller Forholdet sig for Landbrugsprotektionisternes Vedkommende. Vore nu-gældende Toldsatser paa Landboprodukter ere ikke saa betydelige, at de interesserer vore Jordbrugere synderlig. Men sejrer Tilhængerne af en betydelig Korntold (hvad der ikke er sandsynligt) eller Fedevareretold (hvad der er noget mere sandsynligt), vilde man fra dette Hold næppe godvilligen aabne Døren for fri Import af danske Landboprodukter.

Udsigterne for en almindeligere Tilslutning til Tanken om en Udvidelse af den norsk-svenske Mellemrigslovgivning til at omfatte Danmark vil da for en stor Del falde sammen med Udsigterne til overhovedet at vinde Indgang for et videre Syn paa det internationale Varebyttes Betydning og for Forstaaelsen af Farerne ved at danne et saa lidet Toldomraade som vort og af den Styrkelse ikke blot for en enkelt Industrigren, men for Landets samlede Produktion, der vilde ligge i en Udvidelse af Markedet.

Faar man imidlertid først sit Syn aabent for denne Sagens Kærne, tror jeg ikke, der hos os vil rejse sig væsentlige Betæneligheder fra Hensynet til de Ulemper og den Anledning til Misstemning, der overhovedet ledsager en saadan Mellemrigsordning. Den

Omstændighed, at Ordningen her skulde træffes med et Land, med hvilket vi ikke som med Sverige danner en politisk Forbindelse, antages heller at ville formindske end forøge hine Ulemper. Og hvad disse Ulemper i sig selv angaar, har de sin Rod i de Uoverensstemmelser i Toldafgifterne for Raastoffer og andre Produktionsmidler, der stiller visse Arter af det ene Lands industrielle Anlæg under gunstigere Produktionsvilkaar end Konkurrenter i det andet Land. Men det stiller sig jo ingeniunde som aldeles haabløst, at man efterhaanden skulde opnaa at fjerne de mest generende af disse Uoverensstemmelser og dermed den væsentlige Kilde til den skinsyge Vaagen over, at Regelen om den gensidige Toldfriheds Begrænsning til Varer af national Tilvirkning sker Fyldest.

Indførelsen af en mere eller mindre begrænset gensidig Toldfrihed har jo foruden sin almindelige økonomiske ogsaa en fiskal Side. Det tør vel imidlertid siges, at de Tab for vedkommende Statskasser, som en saadan Toldfrihed vilde medføre, ikke ere af den Betydning, at nogen væsentlig Hindring kan antages fra denne Kant at rejse sig mod en Foranstaltning af denne Betydning og Rækkevidde. Hvad de norske Toldindtægter af Varer indførte fra Danmark angaar, udgjorde disse i 1886 514,000 Kroner. Herfra maa imidlertid drages Tolden dels af en hel Del Transitgods (navnlig Kolonialvarer og Sydfrugter), dels af saadanne Varer (Spirituosa, Malt og Malttilvirkninger, Sukker og Tobak), der kunne antages af fiskale og andre Hensyn, saaledes som Tilfældet er efter den svensk-norske Mellemrigslov, at ville blive undtagne fra Toldfriheden. Tilbage bliver da ca. 286,000 Kroner, som altsaa i det nævnte Aar vilde

være bleven den norske Statskasses Tab. Af det nævnte Beløb udgør Tolden for Kornvarer (undtagen Malt) 117,000 Kr., for Uldvarer og Klæder af Uld 68,000 Kr., for Havevæxter 9400 Kr., for røget Kød, Flæsk, Pølser og Tunger 7000 Kr., for Bomuldsvarer og Klæder af Bomuld 6000 Kr., for Papir, Tapeter og Papirarbejder 7000 Kr., for Handsker, Skotøj, Sadelmager- og Bundtmagerarbejde 8800 Kr. o. s. v.

Der er endelig en Side af Sagen, som jeg ikke helt kan forbigaa, skønt jeg ikke tillægger den den Betydning, som det i Almindelighed sker. Jeg sigter herved til den Hindring mod en Mellemrigsordning, som antages at ligge i Mestbegunstigelsesklausulen i vore Handelstraktater. Saafremt ikke de tre Riger, har man sagt, danner en virkelig Toldunion, der udad optræder som en Enhed, maa man vente sig, at Indrømmelsen af gensidig Toldfrihed mellem Danmark paa den ene Side og Sverige og Norge paa den anden, vil fremkalde Reklamationer om en lignende Indrømmelse fra Traktatmagternes Side. Præsident Wærn bemærkede under Diskussionen paa Malmø-mødet herom, at en Sammenlutning af denne Art mellem de skandinaviske Lande maatte kunne gives en saadan betinget og paa Gensidighed hvilende Form, at noget andet Land derpaa hverken skulde kunne eller ville bygge noget Krav. Jeg tror der er Grund til ialfald forsaa vidt at slaa sig til Ro hermed, at man ikke af Frygt for saadanne fremtidige Vanskeligheder, der muligvis aldeles ikke ville indtræde, lader sig afholde fra at arbejde for Sagen. Der er tilmed selv under de gunstigste Forudsætninger rimeligvis saa langt frem til dens endelige Gennemførelse, at der

vil være Tid til forinden ved vedkommende Traktaters Fornyelse at tage de fornødne Forbehold.

Skal der imidlertid i denne Sag skrides fra Tale til Handling, er der efter min Mening to Ting, som maa gøres.

For det første maa man bringe de tre Landes Regeringer til at gribe Initiativet til de indgaaende Undersøgelser og Overvejelser, som alene de ere istand til at fremme, og som danner en nødvendig Betingelse for, at man kan opgøre sig en fuldt begrundet Mening om Virkningerne af en Ordning i den heromhandlede Retning og om den Maade, hvorpaa den i Enkelthederne burde gennemføres.

Dernæst maatte der dannes en privat Forening af for Sagen interesserede Mænd i alle tre Lande, der Haand i Haand med hine officielle Undersøgelser kunde arbejde for at udbrede Kendskab til Sagen, erobre den Almenhedens Sympathi og søge den belyst gennem offentlig Diskussion.

Muligvis vil det stille sig saa, at det, der her er nævnt som Skridt Nr. 2, vil være en nødvendig Betingelse for at sætte Skridt Nr. 1 i Bevægelse.

Hvorom Alting er, Sagen er stor nok til at kræve den største Opmærksomhed og den alvorligste Overvejelse ikke mindst i vor Tid, da Tendensen rundt om i Verden saa aabenbart gaar i Retning af Toldomraadernes Udvidelse. Gid den maatte fremmes saaledes, at den blev til Held og Lykke for vort skandinaviske Norden!

Dr. Bredo Morgenstjerne.